

طراحی مؤلفه‌های پایش زیست‌محیطی در جزیره کیش

سام خایری‌پور - دانشگاه آزاد اسلامی و احد تنکابن، علی باقری-دانشگاه تربیت مدرس، سعید ملامسی - دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران شمال، علی نظری‌دوست
شرکت آمایشگران زیست محیطی آریا، الهه جعفریان - شرکت آمایشگران زیست محیطی آریا

samhaeri@yahoo.com, ali.bagheri@modares.ac.ir, s.malmasi.com@yahoo.com,
nazaridoust@yahoo.com, e_jafarian_58@yahoo.com

۱- مقدمه

جزایر کوچک به خصوص در کشورهای در حال توسعه، جوامع کوچک و محدودی هستند که شرایط ویژه ای را برای رشد و توسعه و محیط زیست دارا هستند. آنها از نظر اکولوژیکی آسیب پذیر بوده و اندازه کوچک آنها باعث محدودیت منابع می‌گردد. علیرغم آنکه پراکندگی جغرافیایی این جزایر باعث دور افتادگی آنها از بازار می‌گردد، ولی از سویی دیگر، ویژگی های منحصر بفرد این جزایر می‌تواند آنها را به منبع مناسبی برای رشد و توسعه تبدیل نماید. به واقع برهمکنش دریا و خشکی برای توسعه این جزایر از اهمیت فوق العاده ای برخوردار است.

جزیره کیش نیز به عنوان یکی از جزایر منحصر بفرد موجود در خلیج فارس به لحاظ ویژگی‌های اکولوژیکی و طبیعی دارای توان بالقوه مناسبی برای رشد در بسیاری از زمینه‌ها می‌باشد که این امر تنها از طریق رعایت دیدگاه‌های توسعه پایدار و ملاحظات زیست‌محیطی امکان‌پذیر است چراکه ویژگی‌های منحصر بفرد این جزیره نه تنها بعنوان یک عامل بالقوه رشد و توسعه محسوب می‌گردد بلکه در صورت عدم رعایت ملاحظات زیست‌محیطی و حساسیتهای موجود خود می‌تواند بعنوان یک عامل بازدارنده برای توسعه به حساب آید.

کلیه پدیده‌ها و شرایط موجود در محیط‌های مختلف قابلیت تغییر و تحول را در طول زمان دارا می‌باشند. بنابراین در اعمال مدیریت باید اینگونه تغییرات مدنظر قرار گرفته و از جنبه‌های مختلف مورد بررسی و کارشناسی قرار گیرند. به‌همین دلیل در هر برنامه مدیریتی به منظور شناسایی، ردیابی، تحلیل و مدیریت تغییرات در راستای دستیابی به اهداف تنظیم شده نیاز به وجود سیستمها و سازوکارهای لازم می‌باشد. در حقیقت تحت نظر گرفتن مؤلفه‌های مختلف تحت مدیریت و شناسایی و ردیابی وضعیت آنها را می‌توان بعنوان پایش دانست. رویکرد هر نظام پایش می‌بایست متناسب با اهداف مدیریتی و الگوی توسعه انتخاب گردد. نظام پایش به مثابه ابزار مدیریتی برای شناسایی هرگونه تغییر در سیستم تحت مدیریت و ارائه مؤلفه‌های مورد نیاز برای تقویت یا تصحیح فعالیتها جهت کنترل روند تغییرات در راستای حصول اطمینان از تحقق اهداف پیش‌بینی شده می‌باشد و بدین جهت در برنامه‌ریزیهای نوین وجود نظام پایش از ارکان اساسی فعالیت‌های توسعه ای بشمار می‌رود.

در این مقاله پس از طرح ویژگیهای زیست‌محیطی جزیره کیش، به طرح مدیریت زیست‌محیطی تهیه شده برای آن اشاره مختصری به عمل خواهد آمد. سپس مؤلفه‌های پایش زیست‌محیطی که در راستای طرح مدیریت مزبور طراحی شده‌اند برحسب توزیع زمانی و مکانی ارائه خواهد شد.

۲- سیستم مدیریت محیط‌زیست جزیره کیش

طرح مدیریت زیست‌محیطی جزیره کیش در زمره طرحهای کلان و بالادستی به شمار می‌رود. این طرح درواقع از مجموعه‌ای از طرحهای مدیریتی تشکیل می‌شود که حوزه‌هایی چون طرح مدیریت آلاینده‌های هوا، طرح مدیریت فاضلابها، طرح مدیریت پسماندها، طرح مدیریت مناطق حساس اکولوژیکی و مناطق تخریب شده، طرح مدیریت کاربریها، طرح مدیریت منظر و چشم‌انداز، طرح مدیریت بحران، طرح مدیریت پایش، طرح مدیریت آموزش و فرهنگ‌سازی، زیر را در بر می‌گیرند:

مدل مفهومی طرح مدیریت زیست‌محیطی جزیره کیش در شکل (۱-۱) به نمایش درآمده است. برای طراحی مؤلفه‌های پایش زیست‌محیطی در جزیره کیش، محیط‌زیست این جزیره به سه بخش کلی محیط بیولوژیک، محیط فیزیکی-کوشیمیایی، و محیط انسانی تقسیم می‌شود. در این طرح برای مدیریت سیستم محیط-زیست جزیره کیش یک طرح مدیریت زیست‌محیطی *EMP پیشنهاد شده است. در قالب این طرح محیط بیولوژیک در دوحش اکوسیستم خشکی و اکوسیستم دریایی هر یک به طور جداگانه مورد مطالعه قرار گرفته و مناطق حساس زیستی در آنها مشخص شده‌اند. دو محیط فیزیکی-کوشیمیایی و انسانی نیز در قالب محیط‌های پذیرنده و تولیدکننده آلودگی در این مطالعات مورد بررسی قرار گرفته‌اند. مؤلفه‌های پایش زیست‌محیطی در راستای رسیدن به اهداف طرح مدیریت زیست‌محیطی مزبور طراحی و با دو رویکرد نظارت بر اکوسیستمهای خشکی و دریایی، و نیز کنترل آلودگیها پیشنهاد شده‌اند.